

Hall- Hangvars naturreservat

I Hall och Hangvar socknar ligger Gotlands största naturreservat som har en areal på 2165 ha. Här kan man uppleva underbara solnedgångar eller bara vandra omkring i omgivningarna och ta del av det speciella ljuset och naturupplevelsorna och återfå krafter till dagens vardagens slit. För det rörliga friluftslivet finns vägar och stigar att vandra på i området och mellan Ire och Hallshuk finns en gångstig utmed kusten även om den på några ställen är något snårig.

Reservatet sträcker sig längs den västra kusten från den nordligaste delen av Irevik upp till Hallshuk och vidare mot Kappelshamn, en sträcka på närmare 15 km. Från norra delen av Irevik och till Häftingsklint reser sig en 30 m hög klint som ligger alldeles innanför strandlinjen. En halv kilometer norr om Häftingsklint delar kustklinten upp sig i två avsatser. Den undre fortsätter längs stranden medan den övre böjer av inåt land och blir flackare. Vid Hallshuk blir kustklinten åter 25 m över vattenytan och stupar rakt ner i havet. Reservatet slutar 700 m från Hallshuks fiskeläge mot Kappelshamn.

Till stor del upptas reservatet av tallskog som ofta är präglad av bete och äldre tiders avverkningar i form av plockhuggning. I den södra delen av reservatet är jordtäcket tunt och skogen består här i stor utsträckning av en gles och lågvuxen hållmarkstallskog. I anslutning till Verkmyr och Stigmyr finns även nästan helt trädlösa hållmarker. Reservatet är rikt på våtmarker av olika slag. Området mellan Irevik och Hallshuk är ett botaniskt högklassigt område, det är delvis orört och domineras av hållmarkstallskog med inslag av källmyrar och våtar. Här finns antagligen landets rikaste förekomst av röd skogslilja. I Verkmyr och Stigmyr domineras växtligheten delvis av det kraftiga gräset ag och högvuxna starrarter. Många av de mindre våtmarkerna har karaktären av vegetationsfattiga s.k. blekevåtar som helt torkar ut på sommaren. På många platser nedanför de landsplacerade klintarna sydväst om Harudden, har grundvattnen som rinner i markytan gett upphov till botaniskt rika källkärr och kalkfuktängar.

Orkide-eldorado

Vissa delar av reservatet ger ett kargt intryck men här träffar man ändå på ett flertal ovanliga växter såsom orkidéerna orkidéer röd skogslilja, salepsrot, alpnycklar, sumpnnycklar och gulyxne. Därtill finns här andra sällsynta växter som strandkål, brun ögontröst, svärdrissla och gotlandssolvända. De två sistnämnda arterna förekommer bl.a. på hållmarksområdet mellan Stigmyr och länsväg nr 149. Härdiga växter finns bland de fleråriga arterna och här uthärdar endast kraftiga arter, ofta med förvedade rötter såsom bergskrabba, solvändor, backtimjan, malört m.fl. Andra arter klarar sig genom att undvika vinterns och högsommarens extrema påfrestningar. Det finns vidare en rad små ettåriga växter som blommor och sätter frukt så tidigt att man undgår sommartorkan. Fröna gror sedan påföljande vår eller redan under senvintern. Alvararv, nagelört, stenkrassing och bergbräsna är exempel på sådana arter.

Många anser att bildandet av ett reservat med skötselplaner är ett bättre sätt att säkerställa arterns fortlevnad än låta fridlysa arten. Vill man skydda de attraktiva

orkidémarkerna måste man se till att områdena inte växer igen. Markerna skall hållas fria från buskar och lövsly och betas med nötkreatur och får. Orkidéer som försvunnit på grund av igenväxning kan komma tillbaka den dag som förutsättningarna åter blir de rätta. Annars är orkidéer något av naturens finsmakaredå de vanligen dör omgående om man försöker flytta dem från naturen och in i en trädgård. Istället är det alltså viktigt att värna de känsliga orkidélokaler så att även kommande generationer kan njuta av dessa blommors prakt. Alpnuckeln, som är en av Europas mest sällsynta orkidéer, upptäcktes i Sverige och på Gotland så sent som 1939 av öns främste botanist, professor Bengt Pettersson. Han fann den i strandskogen bland tallar och mjölon mellan Hallshuk och Harudden i norra delen av reservatet. Tidigare var alpnuckeln endast känd från områden söder om alperna. Många områden inom Hall- Hangvarreservatet tillhör de känsligaste vi har på Gotland och måste vårdas och skyddas därefter. Gotland är utan tvekan landets förnämsta orkidédistrikt, med sina 36 arter och underarter står sig Gotland bra i jämförelse med andra orkidérika områden i Europa och Hall- Hangvars reservatet är en av Gotlands viktigaste orkidéområden. Alpnucklar, kärnnycklar och stor skogslilja är tre arter i vårt land som bara finns på Gotland.

Stigmyr och Verkmyr

Stigmyr ligger i den södra delen av reservatet men syns inte från väg 149. Området ligger 2 km nordost om Ihre gård och har en storlek av 100 hektar. En skyltad markväg går från länsvägen och passerar ett fuktigt parti nordväst om myren. Gammal tallskog växer på de hållmarker som omger Stigmyr, och på vissa ställen är den väldigt gles och tallarna är låga och knotiga. Skogen har lämnats orörd under århundraden, kanske på grund av att virket varit svårt att såga. Området kring myren anses vara ett av de värdefullaste naturskogs-områdena på Gotland. Myrområdet domineras helt av ag och i det fuktiga området kring myrens utlopp frodas gräs grönt vid sidan av orkidéer som nattviol, ängsnycklar, brudsporrar och ett och annat flugblomster. I myren kan man även få se tranor om man har turen med sig. Kuststräckan från Ire till Hallshuk är därtill mycket naturskön och väl värt ett besök. Verkmyr ligger i Hall öster om den enskilda vägen mellan Häftings i Hangvar och Hägvards i Hall i en mycket avskild del av reservatet 1 km från den vackra kustklinten. Den är en av Gotlands få outdikade myrar och upptar en yta av 65 hektar. År 1963 inköptes Verkmyr av Svenska Naturskyddsföreningen för att bevaras som naturreservat. Myrens höjd är belägen 38 m över havets yta och torvlagret är bara en dryg halvmeter tjockt ovanpå kalkberget eller det tunna lagret av kalkgyttja och bleke. Mycket begränsat till ett djup av 0,5- 0,8 m, myren ligger på kalkberget eller på ett tunt underlag av kalkgyttja och bleke. Höst och vår fylls myren av vatten som rinner ner från omkringliggande hållmark. Förr skördade man troligen ag till vinterfoder för djuren och man använde också agen till täckning av tak. För den botaniskt intresserade utgör myren ett fantastiskt markområde med sina agfält, orkidestränder.

Sigsarvestrand

Sigsarvestrand är ett vackert klintkustparti som ligger i den södra delen av naturreservatet. Sigsarvegårdarna i Hangvar ligger 5 km från stranden och här hade de två gårdarna sin strand och fiskerätt. Från länsväg 149 går en 2 km lång grusväg ner till Sigsarvestrand. Man parkerar uppe på klinten och kan sedan vandra ner mot stranden

och njuta av utsikten över havet och klintkusten. Höga klintsidor omger området som gör Sigsarvestrand till ett slutet och idylliskt område. En brant väg leder ner till den södra delen av stranden och fortsätter fram till det lilla fiskeläget. Det ligger helt öppet för västliga och nordvästliga vindar men har i övrigt ett ganska skyddat läge. Utskjutande klintpartier begränsar stranden i norr och söder och en klintnäsa finns även mitt på klintväggen öster om stranden. Revkalkstenen har här skulpterats i mjuka former av havsvågorna. Grottliska grunda fördjupningar ser man även i klinten.

Fiskeläget här vid Sigsarvestrand ligger vid en av Gotlands vackraste och mest dramatiska klintkuster. Strandbodarna här är mycket gamla, hur gamla är svårare att sätta om. För Sigsarvebönderna som fiskade här gick det inte att lägga ut näten och sedan åka hem och vänta tills man tyckte att det var dags att åka tillbaka och dra upp dem. Vinden kunde nämligen på en kort stund blåsa upp och vågorna gå höga, då gällde det att vara snabbt ute och bärga näten. Här vid Sigsarvestrand låg man alltid kvar i strandbodarna och passade på väder och vind vid pågående fiske, det var därför bodarna byggdes här. Här finns en båtbod som är unik, den är tillbyggd med ett "sköle" under vilket man hängde seglen till tork. Förr gick djuren och betade fritt omkring fiskeläget. Runt garngård och strandbodarna fanns därför ett stängsel som hindrade djuren att trampa sönder fiskenät och andra redskap som låg på marken eller hängde på tork. I vattenlinjen ser man stora inslag av främmande bergarter som transporterats hit från nordliga trakter av den senaste inlandsisen.

Häftingsklint

En av norra Gotlands vackraste utsiktsplatser är Häftingsklint som ligger nordväst om Häftingsgårdarna i Hangvar. Klinten stiger cirka 32 m rakt ur havet och på toppen finns en välbevarad fornborg som vittnar om gutarnas försvarsvilja i gammal tid. Skall man besöka Häftingsklint så får man parkera vid gårdarna och vandra den 2,5 km långa grusvägen ner till klinten. Söder om klinten rinner en bäck nedför branten. Förr drev den ett mindre sågverk som kallades för "Skutta" och som ägdes gemensamt av bönderna vid Lilla Häftings. Ovanför klinten grävde man långa diken från skogsvätar i skogen för att få fram vatten till sågen. Sågen var igång till in på 1870-talet. Söder om Häftingsklint fanns även tre små strandåkrar som ända fram till 1940-talet gödslades med tång (släke) och gav goda skördar av råg och potatis. Varje gård vid L:a Häftings ägde sin egen åker.

Söder om klinten ligger sedan lång tid tillbaka Häftingsbod, ett fiskeläge där bönderna hade sin strand och fiskerätt och idkade sitt husbehovsfiske. Här har man i generationer tagit fisk ur sjön, tång (släke) till åkrarna och plockat strandfynd till hemmet. Här fiskade man strömming, torsk och flundra, från fiskeläget hade man även ett bra fjällfiske av lax och sik i anslutning till klinten. Till fiskeläget hörde en garngård "gistgard" på ett halvt tunnland samt "braidräum" och "gistarräum" där anordningar fanns för garnens redning och upphängning till tork. Varje gård hade sitt särskilda område i garngården där varje delägare hade tilldelad plats för underhåll av fiskeredskapen "braidräum" samt för upphängning och torkning av strömmingsgarn och fiskenät "gistarräum". "Gistarräume" bestod av ett antal stolpar; "gistarpålar" som var nerslagna i dubbla rader med cirka sex

meters avstånd mellan raderna. "Gistarpålarna" bestod vanligen av en kraftig enestolpe med sjävvuxen grenklyka upptill. "Gistarstangi" var en rak släthyvlad slana av gran eller ene som vilade i "gistarpålens" klyka. När garnen skulle torkas hängdes de upp på den här anordningen. Runt fiskeläget har även funnits en bandfast tun, och Häftingsborna har under lång tid haft ett mycket bra strandbruk här.

Häftingsbod ligger norr om Sigsarvestrand, men för att kunna se hela kusten in i Ireviken måste man gå upp på Häftingsklint. Här ser man inte bara in i Irevik, längre bort skimtar nästa vik med Lickershamn och rauken Jungfrun. Rundar man Häftingsklint och fortsätter norrut kommer man efter 4 kilometer till Norstads fiskeläge i Hall.

Här vid stranden har Häftingsborna fiskat så länge det funnits människor vid Häftings. Längs strandvallen i anslutning till skogen har man funnit spår efter forngravar. Här slog sig människorna ner kring klinten som är Irevikens utpost mot havet i norr. Här vid denna vindkänsliga kust, utlämnad åt nord- och västanvind tog de upp sin fisk.

Nors fiskeläge

Nors fiskeläge har ursprungligen legat längre åt nordost, "Gamlä-Norsta", men flyttades till sin nuvarande plats vid sekelskiftet, då fanns här 11 fiskebodarna. Ägare till fiskebodarna var bönderna, de fiskade här till husbehov och hade sin fiskerätt här. Man fiskade strömming och flundra men före år 1898 fiskade man även torsk med anklar. Under fisket låg man förr kvar i fiskebodarna av vilka fyra var eldbodar. En av eldbodarna har flyttats till Bungemuséet. Båtarna man använde var i regel tvåmänningar men det fanns även några tremänningar.

Under de första 50 åren på 1900-talet hade bönderna vid Nors, Hågwards och Västerbys gårdar sin fiskerätt här. När skiftet genomfördes på 1950-talet förändrades ägareförhållandena på Hall och stora enskilda förändringar genomfördes.

Harudden

Harudden ligger cirka 700 m väster om Hallshuks fiskeläge. Från 1908 till 1930 finns redovisat att det fanns binäringsfiskare på Harudden. Binäringsfiskare var bönder och andra yrkesutövare som fiskade till husbehov. Det var bönderna från Medebys som hade sin fiskerätt här. Fiskeläget var mycket utsatt för väder och vind, det fanns ingen hamn utan båtarna låg mycket utsatta i länningar som var byggda på stenstranden och i den öppna strandmiljön. Länningar var stenvastar i dubbla rader som lades ut i vattnet och byggdes för att underlätta uppdragandet av båtarna, men även för att fångsten och redskapen skulle kunna lossas säkert. Harudden är en vacker plats och värd ett besök. Här finns den låga strandskogen, strandängar, båtlänningar, havet och horisonten.

Hallshuk

Besök det vackra fiskarekapellet från 1600-talet som ligger på strandvallen ovanför fiskehamnen. Hallshuk var förr ett mycket betydelsefullt fiskeläge för strömmingsfisket. Uppe på hamnberget finns fyren som tändes år 1891. Upplev även den mäktiga utsikten där man ser Fleringe- och Fårölandet, Man upplever här även underbara solnedgångar när solen sänker sig i havet. Du kan även vandra i en labyrint som ligger nära fyren och som lades ut av fyrpersonalen på 1890-talet. Vandra gärna omkring i omgivningarna och ta del av det speciella ljuset och naturupplevelsena.

För det rörliga friluftslivet finns vägar och stigar att vandra på i reservatet. Mellan Ihre och Hallshuk finns en gångstig utmed kusten som är cirka 14 km lång. Stigen behöver röjas på vissa korta avsnitt men i övrigt är den fullt framkomlig.